

KORRUPTSIOON, SELLEGA VÕITLEMINE NING DIPLOMAATIDE ROLL PROTSESSIS

Korruptsioon, selle põhjused ja tagajärjed

Korruptsioon – võimalikult laialt määratletuna – on **võimu tarvitamine ja kuritarvitamine isiklikul eesmärgil**. Teised definitsioonid rõhutavad ametiseisundit (õigust teha teiste isikute suhtes siduvaid otsuseid), põhjendamatu või õigusvastaseid otsuseid või toiminguid või õiguspäraste otsuste või toimingute tegemata jätmist, rikastumist või muud õigusvastast eelist. Laiemalt mõistetud korruptsioon hõlmab ka omastamise, väljapressimise ja pettuse juhtumeid.

Korruptsioon ei puuduta ainult **avalikku sektorit**: juhtum, kus tooraine ostu eest vastutav töötaja lepib juhatuse või omanike teadmata kokku tooraine tootjaga ning saab sellest isiklikku kasu, on üks näide **erasektori** korruptsioonist.

Korruptsiooni põhjused võivad olla halvasti juhtimise korralduses, sealhulgas läbipaistvuse ja vastutuse puudumises, võimukandjate väärastunud motivatsioonis, kuid ka kohalikus kultuuris või poliitilises situatsioonis, mis aktsepteerib võimu kasutamist isiklikul eesmärgil.

Korruptsioonile tehtavad kulud on kolme protsendi ringis maailmamajanduse käibest. Eriti kannatavad korruptsiooni all vaesemad halvasti korraldatud riigiaparaadiga maad: teadlaste hinnangul on Aafrika riikidest kõrvale toimetatud korruptiivne tulu ületanud nende riikide välisvõla. Korruptsiooni abil varjatakse teisi kuritegusid (liiklusväärtegedest terrorismikuritegude, orjastamise ja narkokaubanduseni) ja võimaldatakse kuriteo teel omandatud ressursside varjamist ja rahapesu. Avalikes hangetes võivad korruptiivsete eelistuste tõttu ohtu sattuda ehitustööd, tervishoid ja keskkond – kui ei eelistata parimat pakkujat, vaid seda, kes osutab vastuteene. Poliitilise korruptsiooni tõttu satuvad ohtu demokraatia ja õigusriiklus. Korruptsiooni valitsust nimetatakse ka *kleptokraatiaks* – varaste valitsuseks.

Korruptsiooni liigid

Korruptsiooni liikideks on näiteks sugulaste ja sõprade eelistamine ametikohtade täitmisel (nepotism), erapoolik sponsorlus (patronaaž), huvide konflikt, siseinfo kasutamine erahuvides, tagasimakse tegemine lepinguosalisele (*kickback*), altkäemaks, pistis jne. Kõiki korruptsiooni liike ühendab läbipaistvuse ja aususe puudumine.

Altkäemaks on nii rahaline kui muu hüve (kingitused, koolitusreisid, soodustused jms), mida ametiisik või kolmas isik saab selle eest, et ametiisik paneb oma võimu tarvitamise või kuritarvitamisega toime ebaseadusliku teo (või jätab seadusega nõutud teo toime panemata). Altkäemaks jääb altkäemaksuks vaatamata sellele, kas ametiisik üksnes nõustus talle pakutud hüvega, võttis selle vastu, küsis seda või pressis selle välja.

Pistise puhul on tegemist mis tahes hüvega õiguspärase teo toimepanemise eest. Eeldatavalt tasub ametiisikule tema ülesannete täitmise eest isik, kelle teenistuses ta on; klientidelt kingituste või meeleheana saadav täiendav tasu seab küsimuse alla ametiisiku aususe ja erapooletuse.

Rahvusvaheline korruptsioonivastane võitlus

Olulisemad korruptsioonivastase võitlusega tegelevad rahvusvahelised organisatsioonid on:

Euroopa Nõukogu GRECO - korruptsiooniga võitlevate riikide grupp	1. Criminal Law Convention on Corruption - Korruptsiooni kriminaalõigusliku reguleerimise konventsioon 2. Civil Law Convention on corruption - Korruptsiooni tsiviilõiguslike aspektide konventsioon	vt siit GRECO viimast soovitud Eesti kohta
OECD alkäemaksuga võitlemise tööühm	Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions - Rahvusvahelistes äritehingutes välisriigi ametiisikutele altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsioon	Vt ka siit
Euroopa Liit	Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union - Euroopa Ühenduste ametnike või Euroopa Liidu liikmesriikide ametnikega seotud korruptsiooni vastast võitlust käsitlev konventsioon	Vt ka siit
ÜRO	UNCAC – ÜRO korruptsioonivastane konventsioon	Eesti kavatses konventsiooni ratifitseerida 2008. a.

Lisaks tuleb nimetada valitsusväliseid organisatsioone, mille eesmärgiks on võitlus korruptsiooniga: näiteks [Transparency International \(TI Eestis\)](#).

Korruptsioon Eestis ja korruptsioonivastane võitlus

Lähtudes uuringu „Korruptsioon Eestis 2006. Kolme sihtrühma uuring” tulemustest peavad korruptsiooni Eestis tõsiseks probleemiks Lõuna- ja Lääne-Eesti elanikud, madalama haridusega, vanemad ja madalama sissetulekuga inimesed. Ettevõtjad korruptsiooni eriliseks ettevõtluse takistajaks ei pea (takistuseks peab 27%), samas peavad korruptsiooni suuremaks probleemiks väliskapitaliga ettevõtete juhid. 3% Eesti elanikest ja 12% ettevõtjatest on maksnud altkäemaksu. 15% ettevõtjatest väidab, et neilt on altkäemaksu nõutud. Kõige sagedamini on elanikelt altkäemaksu soovitud juhilubade taotlemisel, sõiduki registreerimisel ja tehnoulevaatusel (19%). Sageduselt järgnevad altkäemaksu küsimine kokkupuutel arstidega, politseiga ning koolide või lasteaedadega, kõikide nende puhul on altkäemaksu eeldatud üle 10% vastajate käest.

2007. aastal registreeriti 278 ametialast kuritegu, mis on poole vähem kui 2006. aastal. Kui 2006. moodustasid ametialased kuriteod 1% kogu registreeritud

kuritegevusest, siis 2007. aastal veelgi vähem – vaid 0,5%. Kõige enam tõusis 2007. aastal pistise võtmise (10lt 23le) ning altkäemaksu andmise (42lt 50le) osakaal.

Vastavalt *Transparency International*'i korrupsiooni tajumise indeksile oli Eesti 2007. aastal EL liikmesriikide hulgas 12. kohal, kõige vähem tajuti korrupsiooni Soomes ja Taanis.

Korrupsiooniga võitlemiseks on vastu võetud [Korrupsioonivastane strateegia 2008-2012](#), samuti [korrupsioonivastane seadus](#). Seaduse kohaselt on ametiisik ja avalik teenistuja kohustatud temale teatavaks saanud korruptiivsest teost teatama asutuse juhile, kaitsepolitseile, politseile või prokuratuurile. Isiku soovil tagatakse tema anonüümsus, välja arvatud juhul, kui teade on ajendatud omakasust või muudest madalatest motiividest või teate alusel alustatakse kriminaalmenetlust ning tema tunnistajana ülekuulamine on vajalik kuriteo tõendamiseks. Korruptiivsest teost teatamise kohustuse mittetäitmise eest võib isikut karistada rahatrahviga kuni 300 trahviühikut ja teenistusest või ametikohalt vabastada. Korruptiivne tegu on seejuures määratletud kui ametiisiku poolt ametiseisundi kasutamine omakasu saamise eesmärgil, tehes põhjendamatuid või õigusvastaseid otsuseid või toiminguid või jättes tegemata õiguspärased otsused või toimingud.

Diplomaatide roll korrupsiooniga võitlemisel

Peale korrupsiooniga võitlemise siseriiklikult on diplomaatidel kui välisriigis viibivatel Eesti ametiisikutel oluline roll täita ka OECD Rahvusvahelises äritehingus välisriigi ametiisiku altkäemaksukuriteo vastu võitlemise konventsiooni täitmisel. Vastavalt konventsioonile on kriminaalkorras karistatav kuritegu ka aluseta rahalise või muu hüve tahtlik pakkumine **välisriigi** ametiisikule või kolmandale isikule eesmärgiga saada ebaseaduslikke soodustusi. OECD konventsiooniga on liitunud: Ameerika Ühendriigid, Argentiina, Austraalia, Austria, Belgia, Brasiilia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Iirimaa, Island, Itaalia, Jaapan, Kanada, Korea, Kreeka, Luksemburg, Lõuna-Aafrika, Madalmaad, Mehhiko, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi Vabariik, Tšiili, Türgi, Ungari, Uus-Meremaa, Ühendkuningriik.

Diplomaadid, kes töötavad Eesti arenguabi sihtriikides, peavad aitama kaasa ka Eesti arenguabiprojektide korrupsioonivabale teostamisele, siinjuures tuleb tähelepanu pöörata nii abi saajale kui projekti teostajale. Ei abistatav ega abistaja ei tohi taotleda endale/enda esindatavale organisatsioonile teistest paremaid tingimusi altkäemaksu andes.

Korrupsioonil on arengukoostöö kontekstis tuntav ja kaugele ulatuv mõju, mis erinevais formuleeringuis õõnestab vahetult nii doonorriigi, kui ka partnerriigi majandus-, ja sotsiaalsed arengut, demokraatia konsolideeritust ja inimeste moraalsust. Korrupsiooni oht vähendab partnerriikide usaldust läbiviidavatesse arengukoostöö projektidesse, mis omakorda seab ohtu Eesti kui doonorriigi renomee ja püstitatud eesmärgid. Võitlus korrupsiooniga ei ole seega pelgalt administratiivne või tehniline probleem, vaid omab kesksel tähtsust arengukoostöö elluviimisel.

Juhised

- Ärimeestega ning arenguabi projektide teostajate/abisaajatega suhtlemisel tuleks tähelepanu juhtida altkäemaksu andmise ebaseaduslikkusele, seda ka väljaspool Eestit.
- Võimalusel kaasa aidata kohapealse teadlikkuse tõstmisele korrupsiooniga võitlemisel, näiteks esinedes vastavateemalistel seminaridel ja üritustel.

- Korruptsioonijuhtumite ilmnemisel tuleb vastav informatsioon edastada [Riigiprokuratuuri](#).
- Korruptsioonijuhtumite ilmnemisel arenguabi projektide teostamise tuleb vastav informatsioon edastada ka VAO 3-e.

Põhjalik informatsioon korruptsiooni kohta on Justiitsministeeriumi hallataval lehel www.korruptsioon.ee

Koostanud: VAO 2 (Kairi Saar), VAO3 (Marje Luup, Helen Popp),
Justiitsministeerium (Tanel Kalmet)
27.05.2008